

**Renata Tobiasz-Salach, Dorota Bobrecka-Jamro,
Władysława Jastrzębska**

Uniwersytet Rzeszowski

NAKŁADY INWESTYCYJNE NA OCHRONĘ ŚRODOWISKA W POWIECIE PRZEMYSKIM

1. Wstęp

Konieczność poprawy stanu środowiska oraz racjonalizacja gospodarki zasobami naturalnymi stanowi jedno z najważniejszych uwarunkowań przyszłego rozwoju społeczno-gospodarczego. Na poprawę stanu środowiska naturalnego mają wpływ głównie dwa czynniki, tj. ograniczenie działalności tych dziedzin gospodarki, które są uciążliwe dla środowiska, oraz prowadzenie działalności polegającej na inwestowaniu w przedsięwzięcia proekologiczne. Aby zrealizować powyższe cele, powoływanych jest do życia wiele instytucji finansowych służących ochronie środowiska przyrodniczego. Dostęp do kapitału inwestycyjnego oraz koszt jego pozyskiwania często przesądzają o powodzeniu lub klęsce programów inwestycyjnych służących ochronie środowiska. Trudno jest bowiem sfinansować całość inwestycji z jednego źródła lub za pomocą jednego instrumentu finansowego. Jednocześnie nie można rozpocząć inwestycji, jeżeli nie istnieje plan finansowania. Przed podjęciem decyzji o doborze źródła i formy finansowania planów inwestycyjnych podmioty gospodarcze powinny skrupulatnie obserwować rynki finansowe [1; 7].

Celem pracy jest przedstawienie programu ochrony środowiska, planu jego realizacji i źródeł finansowania w powiecie przemyskim.

Materiały źródłowe do badań stanowiły informacje, dane liczbowe i dokumentacja za okres 2000-2004, udostępnione z urzędów gmin powiatu przemyskiego. Były to m.in. „Program ochrony środowiska powiatu przemyskiego”, „Plan gospodarki odpadami powiatu przemyskiego”, „Raport z wyników po-

wszechnych województwa podkarpackiego” z 2003 r, a także dane z Urzędu Statystycznego w Rzeszowie za lata 2000-2004. Wykorzystano tu również raporty o ochronie środowiska przyrodniczego, przewodniki turystyczno-krajoznawcze, monografie, opracowania naukowe dotyczące ochrony środowiska w powiecie przemyskim.

Uzyskane wyniki przedstawiono w formie opisowej i tabelarycznej.

2. Wyniki badań

W „Programie ochrony środowiska powiatu przemyskiego” zostały przedstawione cele, kierunki i zadania ekologiczne w odniesieniu do konkretnych elementów środowiska. Ich realizacja ma złożyć się na wypełnianie zadań określonych w polityce ekologicznej państwa, co z kolei powinno prowadzić do zrównoważonego rozwoju powiatu.

Zwzględu na szeroki zakres przedsięwzięć koniecznych do osiągnięcia wyznaczonych celów, ze wszystkich zadań ekologicznych wybrano kilka, które realizowane mają być w pierwszej kolejności. Ich zestawienie stanowi krótko-terminowy harmonogram – plan operacyjny „Programu ochrony środowiska na lata 2004-2007”.

Część pozostałych zadań ekologicznych ma być realizowana w okresie długoterminowym w ramach harmonogramu – planu operacyjnego „Programu ochrony środowiska na lata 2008-2015” [6; 8; 9; 10; 12; 15].

W obu planach operacyjnych poszczególnym celom strategicznym i kierunkom działań przyporządkowano konkretne działania priorytetowe z określeniem czasu ich realizacji i instytucji, które powinny je realizować lub współrealizować. Celem nadrzędnym jest wysoka jakość środowiska, która jest warunkiem zrównoważonego i dynamicznego rozwoju powiatu przemyskiego. Cel ten można osiągnąć poprzez:

- zapewnienie wysokiej jakości powietrza w klasie A oraz redukcję emisji pyłów i gazów;
- zapewnienie wystarczającej ilości wody o odpowiedniej jakości użytkowej, racjonalizację zużycia wody, rozbudowę systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz ochronę przed powodzią;
- ochronę powierzchni ziemi i gleb przed degradacją;
- racjonalizację zużycia energii, surowców i materiałów oraz wzrost udziału zasobów odnawialnych;
- zminimalizowanie uciążliwego hałasu w środowisku;
- zmniejszenie ilości odpadów kierowanych do unieszkodliwiania na składowiskach oraz ograniczenie ich negatywnego wpływu na środowisko;
- zachowanie walorów i zasobów przyrodniczych z uwzględnieniem georóżnorodności i bioróżnorodności, w tym wzrostu lesistości powiatu;
- pogłębienie wiedzy i edukacji prowadzącej do zrównoważonego rozwoju [2; 12].

3. Nakłady na realizację programu ochrony środowiska

Prawidłowo określone nakłady na realizację programu ochrony środowiska powinny wynikać z nakładów określonych w programach ochrony środowiska wszystkich 10 gmin powiatu. W skali powiatu powinny być one odbiciem planowanych nakładów w skali województwa oraz w pewnym zakresie zgodne z polityką ekologiczną kraju. Ze względu na to, że programów takich nie opracowano podjęto próbę oszacowania potrzebnych nakładów na realizację programu ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami. Punktem wyjścia do planu w skali powiatu były dane odnoszące się do województwa podkarpackiego, a wynikające ze strategii województwa. Dla powiatu przemyskiego określono wiele zadań ekologicznych, a do najważniejszych zaliczono działania zmierzające do ograniczenia emisji pyłów i gazów w sektorze komunalnym i przemysłowym poprzez eliminowanie węgla jako paliwa w kotłowniach lokalnych, gospodarstwach domowych oraz w kotłowniach w małych i średnich zakładach przemysłowych, rzemieślniczych i usługowych, rozpowszechnienie stosowania drewna, trocin, wierzby energetycznej czy gazu (działanie ciągłe; lata 2004-2007 oraz 2008-2015), promowanie nowych nośników energii ekologicznej pochodzących ze źródeł odnawialnych – energia słoneczna (do 2007 r.), oraz budowę sieci gazowej na obszarach wiejskich, zwłaszcza na terenach przewidzianych do rozwoju turystyki (do 2007 r.). W zakresie ochrony wody pitnej podjęto działania związane z rozbudową sieci wodociągowej na obszarze powiatu (działanie ciągłe; lata 2004-2007 oraz 2008-2015); sukcesywną wymianę i renowację wyeksploatowanych odcinków sieci wodociągowej (działanie ciągłe; lata 2004-2007 oraz 2008-2015), a także modernizację i rozbudowę stacji uzdatniania wody w celu zapewnienia właściwej jakości wody (2007 r.) oraz budowę nowej i modernizację istniejącej sieci kanalizacyjnej (działanie ciągłe; okres 2004-2007 oraz 2008-2015) [12; 13; 15].

Tabela 1. Nakłady na realizację programu ochrony środowiska dla powiatu przemyskiego w latach 2003-2006 (w tys. zł)

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006
Zarządzanie środowiskiem	195	260	455	325,5
Ochrona powietrza	3 150	4 200	7 350	5 250
Ochrona przed hałasem	11	14	25	16
Ochrona zasobów wodnych	18 233	24 311	42 545	30 389
Surowce mineralne	18	24	34	29
Gospodarka odpadami	2 955	3 941	6 897	4 926,5
Ochrona przyrody	16	21	37	31
Nadzwyczajne zagrożenia	19	25	43	31
Ochrona gleb	6,5	22	38,5	28
Ochrona przed promieniowaniem niejonizującym	3,5	4,8	7,2	6
Razem	24 617	32 822,8	57 431,7	41 032

Źródło: [12].

Powiat przemyski pod względem nakładów na ochronę środowiska jest na 8 miejscu w województwie (353 172,3 tys. zł). Nakłady finansowe na ten cel stanowią 7% w skali województwa (US 2003 r.). Najwięcej nakładów inwestycyjnych poniesiono w zakresie rozbudowy sieci kanalizacyjnych i wodociągowych. Z łącznej liczby 18 253 gospodarstw domowych do wodociągu podłączono ponad 58% gospodarstw, a do najlepiej zwodociągowanych gmin należą: Medyka (85,7%), Orły (97,3%) i Żurawica (83,8%). Pod względem skanalizowania miejscowości powiat przemyski (ze wskaźnikiem 9%) zajmuje 9 miejsce w województwie, a do kanalizacji podłączonych jest tylko 11,9% gospodarstw. Do najlepiej skanalizowanych gmin należą: Żurawica (15,6%), Orły (14,9%) i Dubiecko (8,8%) (dane na podstawie ankiet z urzędów gmin). W latach 2003-2006 do najważniejszych nakładów inwestycyjnych w powiecie przemyskim należała ochrona zasobów wodnych i powietrza. Na ten cel wydano ponad 86,8% wszystkich uzyskanych środków (tab. 1). Wysokie były także wydatki na gospodarkę odpadami (12% w skali powiatu) (tab. 1). Według J. Mikuły [8] na terenie powiatu przemyskiego rocznie zbiera się średnio 7500 Mg odpadów (0,105 Mg odpadów na mieszkańca). Odpady te praktycznie w całości kierowane są na składowiska odpadów komunalnych. W myśl przepisów ustawy o utrzymaniu czystości i porządku (DzU z 27 kwietnia 2001 r.) zadania związane z racjonalnym gospodarowaniem odpadami komunalnymi są obowiązkiem gmin. Na terenie powiatu istnieje 7 firm świadczących usługi w zakresie zbiórki odpadów komunalnych i przemysłowych.

Finansowanie inwestycji proekologicznych może odbywać się poprzez system zarówno budżetowy, jak i finansowy przedsiębiorstw oraz system bankowy, a także inne wyspecjalizowane instytucje, w tym zwłaszcza fundusze celowe (NFOŚ), oraz zagraniczną pomoc finansową udzielaną przez fundacje i programy pomocowe, kredyty międzynarodowych instytucji finansowych (Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju – EBOiR, Bank Światowy) i leasing [1; 3; 5].

Źródła publiczne (środki budżetowe, fundusze celowe) stanowią istotną część rynku finansowego ochrony środowiska i są wykorzystywane do realizacji polityki ekologicznej oraz regionalnych i lokalnych programów ochrony środowiska. Będąc w dyspozycji MOŚZNiL, nie są w całości przeznaczone na ochronę środowiska naturalnego, lecz stanowią również wydatki na gospodarkę wodną, leśną, poszukiwania geologiczne.

Źródła prywatne są to środki finansowe podmiotów gospodarczych (przedsiębiorstw) uciążliwych dla środowiska naturalnego oraz kredyty banków komercyjnych, np. BOŚ SA. Stanowią one w skali kraju ok. 45% nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska, głównie za sprawą inwestycji centralnych i dotacji dla gospodarki komunalnej. Przedsiębiorstwa przemysłowe i samorządy terytorialne coraz częściej korzystają z kredytów bankowych. Kredyty preferencyjne o obniżonej stopie procentowej są udzielane przez BOŚ SA, zaś inne banki zaczynają oferować preferencje w zakresie karencji, okresu spłaty kredytu itp. [3; 5].

Przy szacowaniu nakładów na ochronę środowiska dla powiatu przemyskiego wzięto pod uwagę dofinansowanie z funduszy pomocowych (lata 2003-2004), a po przystąpieniu Polski do UE – funduszy strukturalnych i programu spójności, które w latach 2003-2006 mogą sięgać nawet 1,5 mld zł w skali województwa. Wiele inwestycji, zwłaszcza w zakresie gospodarki wodnej (np. wodociągi, kanalizacja) oraz ochrony powietrza (modernizacja, wymiana kotłowni), jest w znacznym stopniu współfinansowanych przez osoby fizyczne i prawne [11; 13; 14].

Analiza nakładów dla powiatu przemyskiego według grup inwestycyjnych (przedsiębiorstwa, gminy, jednostki budżetowe itd.) wskazuje na zdecydowanie najwyższy udział środków własnych inwestorów i kredyty bankowe oraz zwiększenie funduszy unijnych (tab. 2). W 2003 r. (ceny bieżące) nakłady ogółem wynosiły 14 478,4 tys. zł, w tym środki własne stanowiły 5672,0 tys. zł, środki budżetowe 489,7 tys. zł, środki z zagranicy 4170,5 tys. zł, fundusze ekologiczne 1638,8 tys. zł i kredyty i pożyczki bankowe 2309,7 tys. zł [US Rzeszów]. Przewiduje się, iż w kolejnych latach kierunki finansowania będą pochodziły z podobnych źródeł (tab. 2).

Tabela 2. Przewidywany procentowy rozkład nakładów na realizację programu ochrony środowiska dla powiatu przemyskiego w latach 2003-2010 według kierunków finansowania

Źródło finansowania	Nakłady (w %, w latach)							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Środki własne przedsiębiorstw*	7,0	9,5	10,1	11,8	10,8	10,8	10,8	10,8
Środki jednostek samorządu terytorialnego*	1,7	1,9	2,1	2,3	1,9	2,1	2,2	2,2
Budżet państwa	1,3	1,4	1,8	1,8	1,7	1,9	2,0	2,0
Fundusze ekologiczne	3,6	4,3	5,3	5,5	5,6	4,8	4,1	4,1
Pomoc zagraniczna	1,2	1,2	1,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Fundusz kohezji i fundusze strukturalne	-	5,0	9,1	10,8	7,4	6,1	4,6	3,8
Razem	14,8	23,3	29,5	32,4	27,5	25,7	23,0	23,0

*z uwzględnieniem zaciąganych kredytów i pożyczek bankowych.

Źródło: [12].

Najwyższe nakłady na realizację programu ochrony środowiska przewiduje się w 2006 r., głównie dzięki pomocy funduszy strukturalnych Unii i Funduszu Spójności. Na lata 2004-2006 UE transfer środków finansowych wynosi 13,8 mld euro, z czego ponad 4,2% na realizację projektów z Funduszu Spójności. Planowane działania strukturalne będą ujęte w „Narodowym planie rozwoju” (NPR), a przewidziane środki inwestycyjne w ramach tego programu wynoszą 23 mld euro (13,4 mld z funduszy strukturalnych UE, ok. 6,2 mld euro z krajowych środków publicznych i ok. 3 mld z sektora prywatnego). Jednym z priorytetów NPR jest „Zintegrowany program operacyjny rozwoju regionalnego”, w ramach którego zostanie udzielone wsparcie projektom z zakresu ochrony środowiska, a beneficjentem końcowym będą samorządy wojewódzkie, powiatowe i gminne [3; 4].

4. Podsumowanie

W „Programie ochrony środowiska powiatu przemyskiego” zostały zaproponowane cele, kierunki i zadania ekologiczne w odniesieniu do konkretnych elementów środowiska. Ich realizacja ma złożyć się na wypełnianie zadań określonych w polityce ekologicznej państwa, co z kolei ma prowadzić do zrównoważonego rozwoju powiatu.

Inwestycje na ten cel stanowią ok. 7-8% w skali województwa. Są one w znacznym stopniu (7-11,8%) współfinansowane przez osoby fizyczne i prawne. Istnieje możliwość pozyskiwania środków finansowych na realizację przedsięwzięć przewidzianych w „Programie ochrony środowiska”. Część zadań ekologicznych będzie realizowana w pierwszej kolejności i stanowi krótkoterminowy harmonogram – plan operacyjny „Programu ochrony środowiska na lata 2004-2007”. Część pozostałych zadań ekologicznych ma być realizowana w okresie długoterminowym w ramach długoterminowego harmonogramu – planu operacyjnego „Programu ochrony środowiska na lata 2008-2015”.

Literatura

- [1] Boć J., Nowacki K., Samborska-Boć E., *Ochrona środowiska*, Kolonia 2000 r.
- [2] Budzisz L., *10 lat Funduszu Ochrony Środowiska*, „Przegląd Samorządowy” 2003, nr 10.
- [3] <http://bip.wfosigw.rzeszow.pl/index.php?content=fundusz-spojnosci>.
- [4] http://www.cios.gov.pl/ma_struktura/docs/1265.pdf.
- [5] <http://www.ekoinfo.pl/?area=zanieczyszczeniasrodowiska&view=tekst&topic=zanieczyszczenia powietrza>.
- [6] <http://www.Samorzadowy Informator Powiatu Przemyskiego>.
- [7] Kozłowski S., *Ekologiczne problemy przyszłości świata i Polski*, Warszawa 1998.
- [8] Mikuła J., *Plan gospodarki odpadami powiatu przemyskiego*, Przemyśl 2004.
- [9] Suchy M., *Gospodarka komunalnymi osadami ściekowymi w województwie podkarpackim*, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Rzeszów 2003.
- [10] Suchy M., *Stan środowiska w województwie podkarpackim w 2002 r.*, Biblioteka Monitoring Środowiska, Rzeszów 2003.
- [11] Toczyński T., *Rocznik statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 1999-2003*; Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- [12] Urząd Miasta Przemyśl, *Wieloletni plan inwestycyjny dla miasta Przemyśla na lata 2003-2006*.
- [13] Węgrzyn J., *Raport z wyników powszechnych. Województwo podkarpackie 2002*, Rzeszów 2003.
- [14] Węgrzyn J., *Rocznik statystyczny województwa podkarpackiego 2000-2004*, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszów 2000-2004.
- [15] Węgrzyn J., Kuźniar-Jabłczyńska B., *Powiaty województwa podkarpackiego 1999-2003*, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego SA, Rzeszów 1999-2003.

CAPITAL EXPENDITURE ON ENVIROMENT PROTECTION IN PRZEMYSKIE DISTRICT

Summary

In paper was exposed investments and expediture on enviroment protection in przemyskie district. The most important ecological aim in przemyskie district was restrict of flue dust and fumes-, promoting of new energy carrier from recoverable sources, changing and building a new sewage-treatment plants and water intakes. The expeditures on this aim amouted 155903,5 tousand PLN (about 10% in voivodship) in 2003-2006 years